

Nieuwsbrief van het

April/Mei 2024

Nederlands Instituut voor Logotherapie en Existentiële Analyse Vrijheidsbeeld & Verantwoordelijkheidsbeeld

"Vrijheid dreigt te ontaarden in willekeur als ze niet wordt geleefd in termen van verantwoordelijkheid. Daarom raad ik aan om het Vrijheidsbeeld aan de Oostkust aan te vullen met een standbeeld van Verantwoordelijkheid aan de Westkust." -Dr. Viktor E. Frankl (herhaalde oproep v.a. 1961)

Wij leven vandaag de dag in bijzonder onrustige tijden. Dreigingen van oorlog en terreur lijken overal op te doemen. Vrede en Vrijheid, die we zolang als vanzelfsprekend beschouwden (b)lijken dat minder dan ooit te zijn. Ook de voorheen meest stabiel geachte democratieën staan te wankelen op hun fundamenten. We hoeven daarbij niet enkel naar de Verenigde Staten van Amerika te kijken, maar ook bij ons is het vertrouwen in de vertegenwoordigende democratie geschaad, zo wordt het door brede groepen in de maatschappij ervaren.

De Amerikaanse kunstenaar Gary Lee Price kreeg indertijd opdracht van Stephen Covey – zelf immers leerling van Frankl – om het bovenstaande citaat van Frankl in de werkelijkheid vorm te geven en hiervoor een ontwerp te maken. En nee, het monumentale gebouw dat Price ontworpen heeft staat er nog niet in deze vorm. Wat wel z'n beslag krijgt is een *beweging*, die tegen de actuele sfeer in de USA ingaat. Een beweging van verbondenheid, die voortbouwt op het vrijheidsstreven van de grondleggers van de USA, waarbij Frankl's oproep om 'verantwoordelijkheid' vooraf gaat aan het effect van 'vrijheid'!

Het initiatief wordt 'endorsed' door Spencer Cox, de Republikeinse Gouverneur van Utah (de thuisstaat van wijlen Stephen Covey) die zich nadrukkelijk uitspreekt tegen de kandidatuur van Donald J. Trump. Kijk hier voor een [korte impressie](#), waarin ook Frankl aan het woord is (1971) <https://youtu.be/biFQn3UhFOA>. En voor de [website](#) rond 'The Statue of Responsibility': <https://statueofresponsibility.org/> (PH)

Het weekend van 13 - 15 september 2024 starten wij met een nieuwe groep! Dat is de introductiecursus van vijf weekenden waaraan iedereen mag deelnemen. Wie dat wil kan (in overleg) verder met de hele 3 of 4-jarige opleiding Logotherapie en Existentiële Analyse in de lijn van Viktor Frankl. Kijk voor data, curriculum en het aanmeldingsformulier onze website: viktorfrankl.nl - zie pagina 3 voor meer!

IN DIT NUMMER

Bjørna Rekers & Afke Hanskamp gediplomeerd	2
Basiscursus Logotherapie of dan toch nog verder?	3
Bezoek Nationaal Holocaust Museum	4
Wij gedenken - Lyndon Williams זיכרונו לברכה	7
Hippocrates, Maimonides, Verklaring van Genève	8
Dr. Izzeldin Abuelaish uit Gaza	9
Daarheen en weer terug.	10
Ik zal niet haten (fragment)	11
Lesweekenden tot dec. 2025	12

COLOFON

Redactie:
drs. Pieter Hoekstra (eindred.)
drs. Fred-Jan Nesselaar RA
drs. Rosita Girjasing RC
Ing. Ron Heusdens Med
dr. Michaela Pronk-Preuss

Deze Nieuwsbrief is een uitgave van het
Nederlands Instituut voor Logotherapie
en Existentiële Analyse (NILEA)

ISSN 2215-0528
(digitale editie) ISSN 2215-0536

BEGINSELEN van LOGOTHERAPIE

1. De mens is een bio-psycho-sociaal-spiritueel wezen, hij is een eenheid van geest, ziel en lichaam.
2. De mens wil niet alleen overleven, maar hij zoekt naar een betekenis en doel van dit leven.
3. De mens is een naar zin strevend wezen. Hij is gemotiveerd om in de wereld; in zijn bestaan en zijn handelen een betekenis te vinden.
4. De mens leeft in een wereld van betekenissen; hij zoekt naar een zinvolle vormgeving van de werkelijkheid.
5. De mens is gebonden en vrij. Hij is 'bepaald' door zijn genen; zijn leven is door sociale ervaringen 'ontworpen'. Maar zijn gedachten en zijn daden worden niet bepaald door de biologie en het milieu, want hij heeft door zijn 'geest' de mogelijkheid om te kiezen.
6. De mens is een deel van de gemeenschap, hij beïnvloedt anderen en wordt beïnvloed door anderen (familie, maatschappij, cultuur). De relatie tot anderen kan een bron van betekenis, maar ook een bron van lijden zijn.
7. De mens kan de biologische, sociale, culturele en historische invloeden overstijgen, want hij heeft de vrijheid en verantwoordelijkheid om zijn eigen leven zelf vorm te geven.
8. Elk mens is uniek en onherhaalbaar.
9. De mens kan goed en slecht, rationeel en irrationeel zijn. Want welke keuze hij telkens in de gegeven omstandigheid maakt, deze volgt uit een constante innerlijke worsteling.
10. De mens kan zichzelf veranderen en kan door te leren rijpen als een persoon.
11. In het menselijk leven zijn stress, angst, schuld, schaamte, zinloosheid, wanhoop, frustratie en tenslotte angst voor de dood onontkoombaar. Toch kan de mens een vervuld en vol leven hebben, als hij creatieve waarden, ervaring waarden en instellingswaarden verwezenlijkt.
12. De mens is er niet om zich enkel met zichzelf bezig te houden, maar zich 'kennend en liefhebbend' aan een zaak of een andere persoon te wijden.

Bjørna Rekers, gediplomeerd Logotherapeut

Het was een onmogelijke tijd om met een opleiding als die van ons te beginnen! De eerste lockdown in Nederland is in april 2020 in volle gang en fysiek onderwijs is niet mogelijk. De studenten volgen de opleiding via MEET. Anders dan volgens de planning, die op de website van NILEA en de Nieuwsbrieven nog zichtbaar waren hadden wij niet de intentie dan een groep te starten. Toch meldden zich op het moment enkele studenten aan voor onze opleiding. Eén van hen is Bjørna Rekers. Ze blijkt zeer gemotiveerd om te beginnen. Ja, wat gaan we dan doen?! Wanneer gaat de wereld weer open?! Niemand kon het zeggen. In overleg stelde ik voor: een digitale 'Summer School'. Deze studenten zouden zo vanaf september kunnen instromen bij de nog lopende groep. Elke woensdagavond logden we in om met elkaar hard te werken. Bijna vier jaar later ligt daar dan een

prachtige scriptie met een heel persoonlijke toon! Daarmee begint het werkstuk meteen. Ik citeer: *Er was eens een coach die het eng vond een scriptie te schrijven. Ze zocht hulp en kreeg nog meer twijfel. Ze schreef maar niets was goed genoeg. Hoe moest ze nu haar studie afsluiten? Ze begon zichzelf vragen te stellen en besloot haar verhaal te schrijven.*

- * *Als ik niet in staat ben een fatsoenlijk eindverslag te schrijven, ben ik dan wel geschikt als logotherapeut?*
- * *Wat is eigenlijk de zin van mijn bestaan?*
- * *Als ik sterf en er wordt op mijn uitvaart gesproken, wat wil ik dan dat ze over mij vertellen, hoe wil ik herinnerd worden?*
- * *Als iemand die geen verslag kan schrijven of als een liefdevol mens en therapeut?*

Het resulteerde in: "Geworden om te zijn. Van waarde. Van liefde. Van betekenis" – dat is de ondertitel van de scriptie van Bjørna, waarmee zij haar opleiding in de Logotherapie en Existentieel Analyse afsluit. Decennia gebruikt zij de benadering van Frankl al, zo wordt haar zelf duidelijk.

"Dagelijks het tot nut maken van logotherapie is het meest zinvolle dat ik kan doen in mijn beleving. In het dagelijks werk dat ik doe als consultant in veranderprocessen, coach in persoonlijke ontwikkeling en trainer in team coaching, leiderschap en samenwerking."

Haar eigen leermeesters Stephen Covey, William Schutz en Jacky van der Goor waren alle drie bekend met Viktor Frankl en zijn logotherapie. Alle drie schrijven over Frankl in hun eigen boeken en theorieën.

Bjørna, van harte! En ik ben dankbaar en blij dat jullie – jij voorop – mij tijdens die eerste lockdown 'gedwongen' hebben op deze creatieve wijze toch door te gaan met de lessen! En fantastisch om je nu niet enkel te zien als collega logotherapeut, maar dat jij ook voor onze studenten nu zelf je eerste lessen al hebt verzorgd!

Bjørna is te bereiken via: <https://www.ravissant.nl/>

(Pieter Hoekstra)

**"Tussen stimulus en respons is een ruimte.
In die ruimte is er een keuze om ons antwoord te kiezen.
In onze reactie ligt onze groei en onze vrijheid."**

(Stephen Covey citeert deze uitspraak van Viktor Frankl in zijn bekende boek 'The 7 Habits')

Afke Hanskamp, gediplomeerd Logotherapeut

We hebben elkaar op de meest wisselende plekken getroffen! Alle beperkingen rond COVID dwongen creativiteit af. Afke verdient met alle zorgen rond drie generaties in deze tijd en dan haar studie ook nog binnen de gestelde tijd te voltooien alle respect en complimenten! Haar slotwerkstuk 'Een (leer)ervaring in de logotherapeutische praktijk' geeft aan de hand van interviews duidelijk weer waarom ieder mens een eigen benadering vraagt in de omgang met levensvragen. Voor haarzelf is het daarmee tegelijk een 'handleiding' voor de eigen professionele praktijk.

Tegelijk met deze scriptie kreeg ik de laatste paper – ter voorbereiding op het sluitstuk van de opleiding – binnen. Deze paper, bescheidener in omvang, getiteld 'De kracht van lichaamsgericht en logotherapeutische werken'. Afke vergelijkt hier Somatic Experiencing (SE), een vorm van traumatherapie die is ontwikkeld door grondlegger Peter Levine, waarin zij ook opgeleid is, met de Logotherapie van Viktor Frankl. SE is gericht op het verwerken van trauma door het vrijlaten van fysieke spanning in het zenuwstelsel. Het concentreert zich op het herstellen van de balans en regulering van het zenuwstelsel door aandacht te besteden aan fysieke gewaarwordingen en het vrijmaken van opgehoopte energie als gevolg van trauma.

Logotherapie en existentiële analyse, daarentegen, richten zich op het vinden van betekenis en doel in het leven, zelfs in moeilijke omstandigheden. Ze benadrukken de rol van vrije wil, verantwoordelijkheid nemen voor keuzes en het ontdekken van betekenis. Hoewel ze verschillende benaderingen hebben, kunnen ze elkaar aanvullen, is de pointe van dit paper. Een geïntegreerde aanpak kan daarom nuttig zijn, afhankelijk van de behoeften van de cliënt. Door zowel aandacht te besteden aan lichamelijke sensaties als aan een betekenisvolle zoektocht, stimuleren ze cliënten om een actieve rol te spelen in hun eigen herstel.

Logotherapie van Frankl gaat ten principale uit van een holistisch mensbeeld. Dus beperkt zij zich niet tot enkel de psyche van de mens, maar richt zich ook op het somatische (en noëtische). Daarmee is de verbinding naar de benadering van Levine ook bijna vanzelfsprekend. Dat maakt de inzet van Afke in beide stukken ons duidelijk. We hopen op méér! Van harte, Afke!

(Pieter Hoekstra)

Basiscursus Logotherapie of dan toch nog verder?

In het najaar zijn we gestart met een nieuwe leergang van onze mooie opleiding tot logotherapeut. Ons doel is 2x per jaar een nieuwe leergang te starten. Dit lukt vrijwel altijd, maar is uiteraard afhankelijk van de instroom. De gehele opleiding tot logotherapeut is gegrond op een solide theoretisch fundament van 2 jaar (4 semesters). Daarna verschuift het karakter van de opleiding naar meer het toepassen van het geleerde. Dit is de periode van praktijken onder supervisie.

Het eerste semester van de opleiding dubbelt tevens als Basiscursus Logotherapie. Onderzoek en ervaring heeft ons doen realiseren dat veel (zorg)professionals niet direct interesse hebben in een opleiding tot logotherapeut, maar wel nader kennis willen maken met het gedachtengoed en psychotherapeutisch instrumentarium van Viktor Frankl als uitbreiding op hun eigen vorm van (psycho)therapeutisch handelen.

De Basiscursus omvat 5 lesweekenden van 3 dagen en daarin behandelen we theorie, interventies en toepassing daarvan op een inleidend niveau. De omvang omvat 15 EC aan studiebelastinguren en geldt bij de Nederlandse Associatie voor Psychotherapie (NAP) als investering in *continuous professional development*, ofwel investering in professioneel handelen. De basiscursus Logotherapie wordt tweemaal per jaar aangeboden. Zie de website voor de data.

Bezoek aan het Nationaal Holocaust Museum - een indrukwekkende ervaring - *Rosita Girjasing*

Op 10 maart jl. is in Amsterdam het Nationaal Holocaustmuseum geopend. Het is gevestigd in twee historische gebouwen: de Hollandsche Schouwburg en de voormalige Hervormde Kweekschool. Na bijna 80 jaar heeft de volledige geschiedenis van de Holocaust of Sjoa (het Hebreeuwse woord voor 'catastrofe') in Nederland nu eindelijk een eigen, permanent en publiek toegankelijk onderkomen gekregen. Tijdens de bezetting vermoordden de nazi's in Europa ongeveer zes miljoen Joden.

De Hollandsche schouwburg werd tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Duitse bezetter gebruikt om tienduizenden Joden voorafgaand aan hun deportatie bijeen te houden. Jonge kinderen moesten hun deportatie afwachten in de crèche aan de overkant van de straat. Via de naastgelegen Kweekschool werden honderden kinderen met hulp van het verzet naar relatief veilige plekken gesmokkeld. Het Nationaal Holocaustmuseum vertelt de geschiedenis van de Jodenvervolging in Nederland. Van de naar schatting 140.000 Joden die Nederland in mei 1940 telde, zijn er ongeveer 101.800 vermoord of door ziekte en uitputting om het leven gekomen tijdens de Holocaust. Het ontmenselijken van de Joden in Nederland ging geleidelijk. Van discrimineren, isoleren, beroven, verarmen, uitbuiten, deporteren tot uiteindelijk het vermoorden in de concentratiekampen. Het museum laat het hele verhaal van deze vervolging zien en ook de mensen die hierbij een rol speelden.

Het nieuwe museum had mijn nieuwsgierigheid gewekt. Het Holocaust Museum ligt in het Amsterdamse Joods Kwartier en daar ging ik eerst heen. Via het Joods museum, daarna naar de Portugese Synagoge en vanaf daar liep ik door het Wertheimpark naar het Holocaust Museum. In het Holocaust Museum werd ik verrast door de dubbele beveiliging bij de ingang en deur. Ik kreeg ineens een beladen gevoel en realiseerde mij dat veel joden zelf nu in deze tijd zich onveilig voelen vanwege antisemitisme en dat veel mensen uit de Joodse gemeenschap twijfelen of Nederland nog wel een veilige plek voor hen is in de toekomst. Dat maakt mij oprecht verdrietig.

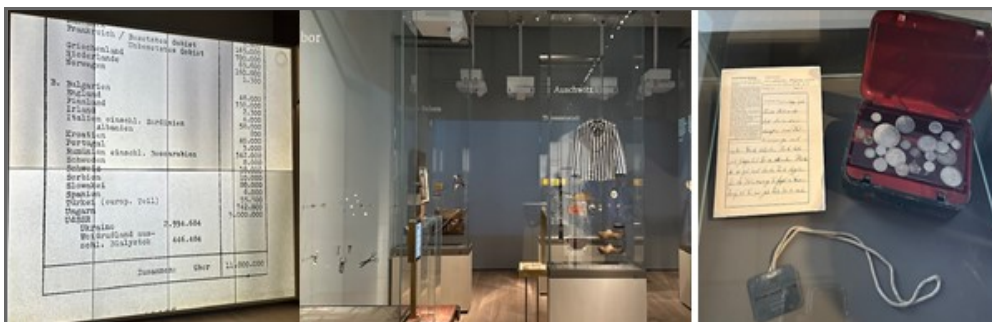

Na een kaartje te hebben bemachtigd en audio te hebben geregeld, sprak een vriendelijke suppoost mij aan en vertelde mij dat ik na mijn bezoek in dit museum ook een kijkje aan de overkant, in de Hollandsche Schouwburg, moest nemen. Mijn bezoek aan het museum startte op de tweede verdieping, waarbij ik oog in oog stond met de foto van de jongen die later werd herkend door zijn oom die blij was zijn neefje nog in leven te zien. In deze ruimte staan veel foto's, (video)beelden, voorwerpen zoals een meetinstrument voor de schedel, waarmee de Duitsers vaststelden of iemand Joods was. Indrukwekkend vond ik ook de kamer ernaast, waar de muren zijn behangen van plafond tot plint met teksten met aankondigingen van anti-Joodse maatregelen die het leven van de Joden in Amsterdam steeds meer onmogelijk maakten. De Duitse bezetter vaardigde deze vanaf mei 1940 uit om Joden steeds meer te discrimineren, isoleren, te beroven en uiteindelijk te deporteren. De maatregelen werden vaak vastgelegd als verordeningen, beschikkingen of instructies en hadden allemaal de kracht van wet. De bezetter verplichtte op deze manier dat Joden zich lieten registreren (1941) en de Jodenster moesten dragen (1942).

Bijzonder was het om dozen vol kaarten aan de ene muur te zien tentoongesteld, de cartotheek van de Joodse Raad. Naast de foto's van concentratiekamp Mauthausen, de gele davidster, kinderteekeningen en de bovenarmband die de Joden van de Joodse Raad droegen om zich te kunnen bewegen in Amsterdam en in kamp Westerbork in Drenthe.

De indeling van de zaal leidt je langs verschillende voorwerpen waarbij je met het audioapparaat het verhaal ervan kan beluisteren. Terwijl ik langs een bord loop 'JOODSCH LOKAAL' alleen voor joden toegankelijk en vervolgens langs vlaggen, een hanger, ring, dasspeld en andere symbolen met het swastika teken, overvalt mij een somberheid als je zo geconfronteerd wordt met de systematische genocide van het Joodse volk. Als ik verder loop kom ik langs beelden over het Joods verzet. Op de muur lees ik een citaat van Ety Hillesum van 1943: *'De locomotief geeft een vreselijke gil, het hele kamp houdt de adem in, er vertrekken weer 3.000 Joden'*. In de volgende zaal staan de glazen blokken met Sobibor, Bergen-Belsen, Theresienstadt, Auschwitz met daarin de gestreepte kleding en andere voorwerpen van de Joden. Het is onbevattelijk.

Terwijl ik door deze ruimtes *'de keuzes en daden van mensen'* op mij laat inwerken, werd ik ineens verrast door een citaat op mijn audio van Viktor Frankl: *'Alles kan van een mens worden afgenomen, behalve de menselijke vrijheden, je houding te kiezen in een gegeven situatie, je eigen weg te kiezen, je eigen gedachten zullen altijd van jou zijn, wat een ander je ook aandoet'*.

En dan volgden daarna de beelden na de bevrijding, ook deze waren droevig, hoe eenzaam en verloren moeten deze mensen zich hebben gevoeld. Het concentratiekamp overleefd of terug van hun onderduikadres, maar waar moesten ze naar toe? Hun families en vrienden bijna allemaal vermoord, hun huizen en verblijven met bezittingen waren ze kwijt. Aangrijpend zijn dan ook de teksten van de mensen die de oorlog overleefden: *'Eigenlijk begon de oorlog voor mij na 1945. Hoe onzichtbaar en verborgen ik was in de oorlog zo onopgemerkt en betekenisloos bleef ik na de bevrijding (Dolly Hayn); 'en toen liep ik door de Rijnstraat en ik voelde mij verlaten van alles en iedereen'*.

Na mijn bezoek aan het museum, liep ik vervolgens naar het nabijgelegen Nationaal Holocaust namemoment, waar alle namen van de vermoorde Joden en Sinti in rode bakstenen zijn vastgelegd. Daar trof ik ook de steen met de naam van Esther (Ety) Hillesum, die net als Anne Frank ons indrukwekkend dagboeken heeft nagelaten.

ZIN = VRIJHEID + VERANTWOORDELIJKHEID

NILEA vindt haar fundering in de psychologie van Viktor E. Frankl.

Logotherapie of Existentiële Analyse beschouwt het zoeken naar betekenis of zin als de primaire menselijke motivatie. Omdat mensen de mogelijkheid hebben te kiezen zijn zij verantwoordelijk voor hun beslissingen. Een mens is niet slechts een marionet van biologische of erfelijke krachten en product van zijn milieu, maar de mens is altijd vrij om zelf positie te kiezen ten opzichte van innerlijke bepalingen en uiterlijke omstandigheden. Tussen stimulus en respons zit altijd een stukje ruimte, is de overtuiging van de neuroloog Frankl, en in die ruimte vinden we de menselijke vrijheid.

Het is het doel van deze psychologische benadering, gebaseerd op de antropologische visie in de Logotherapie en Existentiële Analytische Psychotherapie, om cliënten te begeleiden op hun weg naar het vinden van concrete betekenissen in hun respectievelijke levenssituaties. Logotherapie biedt hulp in de heroriëntatie op het leven door middel van het serieus ingaan op de existentiële vragen en biedt herstel en ontwikkeling door het versterken van het vertrouwen in de onvoorwaardelijke zin van het leven en de waarde van de persoon.

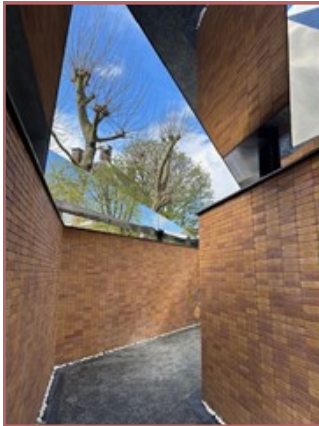
Logotherapie berust op de erkenning dat ieder mens een uniek geestelijk wezen is. Ieder mens streeft er ten diepste en ten laatste naar zichzelf en het eigen bestaan in een zinvol verband te begrijpen. Dit 'begrijpen' is zowel intuïtief, cognitief, experiëntieel als gedragsmatig.

Logotherapie en Existentiële Analyse, ofwel de Derde Weense School in Psychotherapie, werd ontwikkeld door Viktor Frankl en onder deze namen werden zijn denkbeelden voor het eerst gepubliceerd in 1938.

'Het is gebeurd, dus het kan weer gebeuren. Dat is de kern van wat wij te zeggen hebben' - Primo Levi -

Ik liep in de middag terug naar de Hollandsche Schouwburg en meteen zag ik boven aan de muur de treffende tekst *'Het is gebeurd, dus het kan weer gebeuren. Dat is de kern van wat wij te zeggen hebben'* van Primo Levi.

Onder dwang van de nazi's werd dit gebouw in 1941 een theater alleen voor Joden. Joodse artiesten traden op voor een Joods publiek. Vanaf juli 1942 werd deze Schouwburg een deportatieplaats. Tienduizenden Joden werden hier verzameld en gevangen tot zij op de trein werden gezet naar Westerbork om vervolgens naar een concentratie- of vernietigingskamp te worden gedeporteerd. Circa 1.000 joodse kinderen konden worden gered door hen weg te smokkelen naar onderduikadressen.

Joodse gevangenen verscholen zich in de rekvisietenruimte van de schouwburg om deportatie te ontlopen. Dit was misschien een veilige plek, omdat het er vies en bedompt was en de Duitsers daar wegbleven. De tuin is een monument op zich, waar je naast de stamboom en monument, via de glazen druppels langs de muren, de herinneringen van enkelen van hen kunt horen, zoals van Salo Muller die als kleuter de Holocaust heeft overleefd. Op het digitaal Joods Monument kun je nadere informatie vinden over Joden uit Nederland die de oorlog niet hebben overleefd. Zo ook over Ety Hillesum. Zo vond ik gegevens over haar ouders en haar broers en haar adres in een bovenhuis aan de Gabriel Metsusstraat 6 tegenover het Concertgebouw waar zij heeft gewoond.

Dit was mij een dagje 'Joodse wijk' in Amsterdam wel. Indrukwekkend, onwerkelijk en onbevattelijk. En ik bedenk mij dat 'als alle mensen zich hier bewust van zouden zijn, dan wel kennis van zouden nemen, de wereld vandaag en morgen er anders zou uitzien'.

Want dit gaat om keuzes en daden van mensen, die hun eigen leven op het spel zetten om anderen te redden, maar ook van mensen die kozen mee te werken of hun ogen te sluiten en wat tot deze afschuwelijke Holocaust heeft geleid!

Rosita Girjasing, Logotherapeute

<https://www.biwel.nl/wie-ben-ik>

Tevens: zakelijk directeur Maritiem Museum Rotterdam

Lees de Pesach-Nieuwsbrief vanuit Israël (klik op de afbeelding)

The Logotherapy Association In Israel (R.A.)

העמותה ללוגותרפיה בישראל (ע"ר)

Wij gedenken - Lyndon Williams - זיכרונו לברכה

Op Stille Zaterdag 2024 overleed, kort voor zijn vijftigste verjaardag, mijn goede vriend en onze gewaardeerde collega Lyndon Williams. Hij liet zijn leven om zijn kanker te beëindigen -of- om het in termen van Logotherapie te formuleren: hij nam het kwaad dat hem trof met zich mee en hielp het uit de wereld.

Tot kort voor het sterven ophield was hij nog vastbesloten om zijn werk voort te zetten, zoals hij dat ook in de diverse ziekenhuizen waar hij verbleef gedaan heeft. Tot verwondering en bewondering van verpleegkundigen en artsen, want hoe kan iemand die zo geconfronteerd wordt met een agressieve kanker het opbrengen om lotgenoten te bemoedigen, verpleegkundigen met geduld en hoogachting te woord te staan en zelf op de been te blijven? Voor Lyndon was dat zijn innige verbondenheid met Frankl's EALT, die hij als wereldse vertolking van het Joodse geestelijke erfgoed begreep en uitdroeg waar hij ook maar gevraagd werd. Ik leerde Lyndon in 2004 kennen nadat hij ons instituut ontdekt had. Hij begon zijn ontwikkeling tot therapeut met de toenmalige internationale cursus en wij wisselden intensief van gedachten over het huiswerk dat hij afleverde. Zijn eerste plan was om EALT in het bedrijfsleven toe te gaan passen en hij stelde zich als marketing professional voor hoe dat zou kunnen functioneren. Zijn werk bij de farmaceutische industrie gaf hij op voor de oproep van een jeugdviand om in Praag in de online logistiek te komen werken. We maakten PowerPoints over Existentanalyse volgens Frankl en keerden daarbij terug tot de primaire, maar onbewuste zinwaarneming van het menskind. Twee polen spelen in de ellips van de menselijke ontwikkeling.

De ene is die van de emotionele beschadiging in de vroegste kindertijd, de andere die van de onbewuste geestelijke verbondenheid met het bestaan. Als ieder mens een eenmalige, unieke persoon is, iemand die zinvol wil bestaan, dan geldt dat ook voor het menskind in wording. Dat het leven als mens in onze gedeelde werkelijkheid geen luilekkerland is betekent nog niet dat „het verleden“ de plek moet hebben die Freud, Adler en vervolgens alle populaire versies van psychologie eraan geven. Er is ook het licht, ook al is het nog zo donker. En je aan dat licht te oriënteren, dat was belangrijk.

Lyndon praktiseerde Logotherapie. Tijdens zijn verblijf op de oncologie postte hij een video waarin hij verklaarde te proberen de belichaming te zijn van wat hij had geleerd. Opnieuw onderstreepte hij zijn non-conformisme. Hij aanvaardde dat hij aan kanker leed en dat hij er nog was terwijl hij steeds weer “in the middle of dying” nieuwe energie en ongezoeten humor wist op te brengen.

Zijn non-conformisme betrof ook zijn praktijkvoering. Hij “vond mensen” die hij in hun alledaagse situatie opving met een groet, een vraag, eenvoudig aardig zijn. Dan ontspon zich het gesprek dat de hoogte inging. Zo kreeg hij toegang tot de harten van velen die met hun leven worstelden. Voor dat soort gesprekken zocht hij een rustig plekje in een café of op een terras. Therapie moet laagdrempelig zijn en doortrokken van het bewustzijn over de goede dingen van het leven die er ondanks alles toch ook zijn. Zo was hij ook betrokken bij het leven van ballingen uit de Oekraïne.

Lyndon droeg een ring met een leeuwenkop - אריה יהודה. Die had hij van zijn grootvader geërfd. Het was de onzichtbare maar heldere verbinding met het Joods zijn. We hebben er vaak over gesproken als we samen probeerden de seculiere Logotherapie te herleiden tot de wortels van de Joodse wijsheid en de onvoorwaardelijke liefde die ons allen draagt en vraagt om de werkelijkheid waarin we bestaan te helen, het lijden te verzachten en de sterfelijkheid als vrijheid te beleven.

Nu is hij de roep om naar huis terug te keren gevolgd en laat ons een sterke boodschap na. Leef met volle teugen, het leven is prachtig en onze aanwezigheid is belangrijk. Ieder mens heeft het vertrouwen dat hem of haar bevrijdt om metterdaad aan een betere wereld bij te dragen. Iedere persoon is een eenmalig fenomeen, een verschijning die nooit eerder bestond en die onherhaalbaar is. Dat besef bracht hem de moed en de kracht om te volbrengen wat nodig was.

Willem J. Maas

LOGOTHERAPIE in NEDERLAND

Logotherapie is een vorm van psychotherapie. Ontdekt en ontwikkeld door Prof. Dr V. E. Frankl (1905 - 1997) is Logotherapie uitgegroeid tot een van de meest invloedrijke vormen van psychotherapie.

- Logotherapie is transcultureel
- Logotherapie is persoonsgerichte psychotherapie, waarbij de vraag naar een mogelijk zinvol leven centraal staat
- Logotherapie is zo zinvol omdat het *'van het leven zelf leren om onvoorwaardelijk zelf te leven'* is

Bij Logotherapie gaat het om een psychotherapeutische behandelingsmethode vanuit het eigenlijk menselijke en met als doel verantwoordelijkheid in vrijheid voor verandering naar zinvol en waardig leven.

- Dat is vanuit de geestelijke dimensie
- De mens als 4- dimensioneel wezen is 'eenheid in totaliteit'
- De mens als 3-dimensioneel wezen 'is' iemand, die beschikt over een psyche en een lichaam
- Ieder mens leeft in relatie tot anderen en kan voortdurend anders (pro-activiteit)

Wat het leven van mensen beslissend beïnvloedt is een onbewust geestelijk proces dat op de verwerkelijking van een zinvol en waardig bestaan gericht is. In dat proces kunnen situaties en condities factoren van betekenis zijn, maar nooit factoren die beperken. Ieder mens beschikt over die innerlijke vrijheid die in staat stelt om te kiezen voor het andere, verandering en voor anderen. Daarin zelf verantwoordelijk zijn en concreet zelf doen bepaalt wie iemand is.

Logotherapie beschikt over specifieke methoden en gevalideerde technieken om persoonlijke ontwikkeling en permanent veranderen te faciliteren en te integreren.

Logotherapie biedt expliciet ruimte voor het positief gebruiken van persoonlijke levensbeschouwelijke momenten.

Eed van Hippocrates, Gebed van Maimonides, Verklaring van Genève

Een paar keer in mijn leven is mij gevraagd een gelofte af te leggen omwille van de zorg voor anderen en de betrouwbaarheid in mijn arbeid. Ik beschouw het na al die jaren nog altijd als een voorrecht dat ik de gelofte mocht be-amen! Wat mij nog steeds bevreemd is dat we niet aan psychologen en -therapeuten vragen om eenzelfde gelofte af te leggen, die we wel vragen aan bijvoorbeeld artsen en verpleegkundigen. Ligt de grens misschien bij het toedienen van medicatie? Uiteindelijk geldt voor elk van ons immers hetzelfde: het beste voorhebben met de kwetsbare mens die aan jou wordt toevertrouwd en zorgvuldig om te gaan met deze 'homo patiens', om -ook- Frankl even aan te halen.

Ik wil daarom een pleidooi houden om een van de geloften uit de titel in aangepaste vorm in te voeren voor andere gedreven professionals, zoals onze eigen logotherapeuten en andere psychologische of psychosociaal werkenden. Deze formulieren zijn primair gericht op artsen, maar gelden nagenoeg integraal de andere helpende beroepen. Elk van deze geschriften volstaat in zichzelf en er valt veel te zeggen om de keuze aan de kandidaat te laten. Overigens zijn er nog andere varianten vanuit verschillende tradities die in aanmerking kunnen komen.

De Eed van Hippocrates

Dit is zeker de meest bekende, maar dan wel in de gekerstende vorm uit de 4e eeuw van onze jaartelling. De klassieke versie begint immers aldus: 'Ik zweer bij Apollo, de Genezer, bij Asclepius, Hygieia en Panacea, en bij alle goden en godinnen...' Maar nu klinkt:

Ik zweer en onderschrijf, dat ik deze eed, zolang ik mag beschikken over mijn vermogens en verstandelijk inzicht, ten einde toe zal houden.

Ik zal iemand, die mijn leermeester in de geneeskunst is geweest, beschouwen als een familielid en belangeloos terzijde staan. Diens kinderen zullen voor mij zijn als broeders, die ik desgevraagd op mijn beurt, zonder daarvoor vergoeding te vragen, in de geneeskunst zal opleiden. Mijn onderricht zal ik geven aan hen, samen met mijn eigen kinderen en aan de studenten, die onderworpen zijn aan de plicht tot geheimhouding, maar niet aan buitenstaanders.

Ik zal mijn voorschriften geven naar beste weten en kunnen, tot welzijn van de patiënten en zal hen behoeden voor alles, wat schadelijk en verkeerd is.

Ik zal niemand, die mij daarom vraagt, helpen aan een dodelijk brouwsel, noch zal ik uit eigen beweging met een advies daartoe komen. Ook zal ik geen enkele vrouw helpen aan een giftige zetpil. Onberispelijk en godvrezend zal zowel mijn privéleven zijn als de uitoefening van mijn beroep.

Ik zal geen handelingen uitvoeren, die niet tot mijn competentie behoren, maar zo nodig plaats maken voor hen, die wel ter zake kundig zijn. Indien ik mij begeef op het privéterrein van de patiënten zal ik dat doen ter genezing, mij verre houdend van alle misbruik van mijn positie in mijn houding tegenover vrouwen en mannen, met name op seksueel gebied.

Al wat ik als hulpverlener zal zien of horen, ook van het privéleven van de patiënten zal ik voor mij houden, in de overtuiging dat zulke dingen geheim moeten blijven. De achting van alle mensen voor mijn levenswijze en beroepsuitoefening moge voor altijd mijn deel zijn, indien ik deze eed nakom en niet verbreek. Bij overtreding en meened moge het tegendeel mij overkomen.

Dat is een lang verhaal! Voor het aan de de Joodse Rabbi Moshe ben Maimon toegeschreven Gebed van Maimonides (ofwel: Rambam) geldt hetzelfde, zelfs in de verkorte vorm hieronder:

Ochtendgebed van Maimonides

'Sta mij bij Almachtige, in het volbrengen mijner moeilijke taak, opdat zij gelukke, want zonder Uw bijstand is de mens zelfs niet tot het geringste in staat.

Beziel mij met liefde tot mijn kunst en Uwe schepselen; laat niet toe, dat geld of roemzucht mijn daden beïnvloeden, want deze vijanden der waarheid en mensenzelfde kunnen mij licht op dwaalwegen voeren en mij van mijn plicht Uw kinderen wel te doen, afhouden. Verruim mijn hart, zodat dit steeds bereid is arm en rijk, vriend en vijand, den kwade zowel als de goede te helpen. Laat mij in de lijder alleen de mens zien; geef mij de kracht mij aan het bed van den zieke te beheersen, zodat zich geen vreemde gedachten aan mij opdringen en al mijn ervaring en kennis mij geheel ten dienste staan om hem te helpen. Schenk mijn zieken vertrouwen in mij en mijn kunst, opdat zij mijn voorschriften en aanwijzingen getrouwelijk opvolgen. Verleen mij, o God, geduld en zachtheid, wanneer een zieke mij weerstreeft. Schenk mij gematigdheid in alles, behalve in mijn verlangen naar kennis. Geef mij bescheidenheid, zodat hoogmoedige gedachten over mijn bekwaamheid ver van mij blijven. Omgord mijn lendenen als met een pantser, wanneer onkundigen mij bespotten, opdat mijn geest ongekwetst blijve en ondanks andere invloeden de waarheid oprecht zoek.

Indien echter wijzere mannen mij het betere willen leren, laat mijn geest dan dankbaar den aangewezen weg volgen, want het gebied der artseneij-kunst is groot. Amen.'

[Oude vertaling, in: Medische Ethiek en Gedragseer, KNMG Amsterdam 1959]

De Artseneed 2017 is een interessante bijstelling van de vorige editie uit 2003. Beide zijn een hedendaagse bewerking van de Eed van Hippocrates. Voor het eerst komt nu in 2017 de zelfzorg van de aankomend arts daadwerkelijk aan bod. Het tekent een veranderend tijdsbeeld. Hier volgt de tekst:

- Ik zweer/beloof dat ik zo goed als ik kan zal zorgen voor mezelf.
- Ik zweer/beloof dat ik de geneeskunst zo goed als ik kan zal uitoefenen ten dienste van mijn medemens.
- Ik zal zorgen voor zieken, gezondheid bevorderen en lijden verlichten.
- Ik stel het belang van de patiënt voorop en eerbiedig zijn opvattingen.
- Ik zal aan de patiënt geen schade doen.
- Ik luister en zal hem goed inlichten.
- Ik zal geheim houden wat mij is toevertrouwd.
- Ik zal de geneeskundige kennis van mijzelf en anderen bevorderen.
- Ik erken de grenzen van mijn mogelijkheden.
- Ik zal mij open en toetsbaar opstellen.
- Ik ken mijn verantwoordelijkheid voor de samenleving en zal de beschikbaarheid en toegankelijkheid van de gezondheidszorg bevorderen.
- Ik maak geen misbruik van mijn medische kennis, ook niet onder druk.
- Ik zal zo het beroep van arts in ere houden.
- Dat beloof ik -of- Zo waarlijk helpe mij God almachtig.

Natuurlijk is het taalveld eigen aan de medische stand en vraagt enkele kleine aanpassingen. De logotherapeut heeft meestal geen *patiënten*, maar in het hedendaagse taalgebruik *cliënten*, immers, voor de overheid en de verzekeraars zijn wij 'consumenten van zorgproducten'. De *echte* arts, verpleegkundige, psycholoog en psychosociaal werker hebben natuurlijk gewoon te maken met *mensen* (van gelijke beweging als wijzelf). Mensen *kunnen* ziek zijn of levensvragen hebben.

Terecht staat eerder in de tekst 'Ochtendgebed van Maimonides'. Met *terecht* wijs ik dan op het woord *Ochtendgebed*. Het betreft hier namelijk niet een eenmalige eed of gelofte, maar een bewustzijn waar de arts of andere hulpverlener zich *iedere* dag opnieuw op richt. Elke ochtend voor de geneesheer de eerste patiënt ziet wil deze arts zichzelf in een juiste houding zetten. *Bescheidenheid* vormt daarin een kernkwaliteit. Voor de Eed van Hippocrates kan hetzelfde gelden: het is niet een eenmalige gelofte die wordt afgelegd, maar een basishouding, die elke dag opnieuw ingenomen dient te worden. Toen ik het boek *Bruggen, geen muren* van de Gazaanse arts *dr.Izzeldin Abuelaish* las zag ik in hem een geweldig voorbeeld van een arts die werkelijk deze houding leeft. Frankl zou deze arts ongetwijfeld als goede vriend beschouwen.

Pieter Hoekstra

Wie één leven redt, redt de mensheid

Ik zal niet haten

Dr. Izzeldin Abuelaish

Vrede in deze wereld lijkt een onmogelijke opgave. Vooral daar in het Midden-Oosten. Het geweld in Israël en Gaza kan niemand onberoerd raken. De emoties lopen hoog op, ook hier, op duizenden kilometers afstand van de brandhaarden. Zelfs worden Joodse Nederlanders bedreigd, mishandeld en gecancelled - omdat ze Joods zijn. Wie het gele lintje draagt met de boodschap: 'laat de gijzelaars vrij' wordt verondersteld goedkeuring te verlenen aan de dood van onschuldige Palestijnse kinderen.

Jaren terug ben ik, meestal via de Logotherapie, in aanraking gekomen met enkele initiatieven die Joods-Israëliische en Palestijnse jongeren met elkaar in contact brengen om, door elkaar echt te ontmoeten, zo wederzijds begrip en individueel vertrouwen in elkaar te helpen ontwikkelen. En er zijn veel van zulke initiatieven!

Diep onder de indruk ben ik van de Gazaanse arts/gynaecoloog dr. Izzeldin Abuelaish. Waarlijk een *Mensch* zou je vanuit het Jiddisch zeggen. Zijn hele professionele leven zet hij zich al in voor vrede. Niet als een abstract begrip, maar heel praktisch - om het leven van zijn eigen Gazaanse volk en van de mensen in Israël *goed* te laten zijn. Als gelovige moslim is zijn geloofsovertuiging eigenlijk allereerst de geneeskunde. Geneeskunde brengt mensen bij elkaar. Dr. Abuelaish werkt zowel in Gaza als in Israël in het ziekenhuis en al die jaren ziet hij dat het voor de artsen niet uitmaakt wie er binnenkomt. Het gaat hier immers altijd om een mens die de dokter nodig heeft en de zieke mens wordt naar *allerbeste* vermogens behandeld.

En dan komt, enkele maanden na het vroegtijdig overlijden van zijn vrouw, in januari 2009 de grootste klap van zijn leven: een Israëlische tank schiet een granaat zijn huis in, waarbij drie van zijn dochters en hun nichtje gruwelijk omkomen. Drie volle weken is Izzeldin zijn vertrouwen in de mensheid kwijt. Toch blijkt vanaf het moment van de inslag - als hij rechtstreeks in de Israëlische TV-uitzending is - hoe diep zijn werkelijke overtuiging is. Vanuit de Israëlische samenleving wordt breed meegeleefd en in de weken na deze afschuwelijke gebeurtenissen vragen Israëli aan hem of de haat bij hem niet moet overheersen. Izzeldin leert ons zelfs dan: 'Haat is een ziekte die genezing en vrede in de weg staat.' Als hij vervolgens teruggaat naar Gaza - zijn dochter en nichtje worden namelijk behandeld in een Israëlisch ziekenhuis - dan geeft hij in zijn boek ook aan: 'Vanaf het ogenblik dat we terugkeerden, besefte ik (...) dat ik uit twee mogelijkheden kon kiezen: er was een weg van de duisternis en er was een weg van het licht.'

Ik neem aan dat Sigrid Kaag dit boek kent en en ik zou hopen dat zij dit boek altijd in haar tas bij zich heeft als zij zich inzet voor de heropbouw van Gaza. Er zijn niet veel kandidaten die Gaza écht kunnen leiden in de opbouw! Misschien is het werkelijk maar een enkele: dr. Izzeldin Abuelaish met zijn boodschap: Ik zal niet haten! Ook de diep getraumatiseerde bevolking van Israël zal haar eigen volkslied weer moeten vertrouwen: Ha Tikvah - De Hoop.

(Lees een fragment uit dit boek op p.9) PH

Koop overigens niet 2X hetzelfde boek met een andere titel!!!

Daarheen en weer terug ...

Ach, iedereen weet dat dit de ondertitel is van Tolkien's *The Hobbit*. 'Daarheen en weer terug'. De echte lesweekenden voor de opleiding Logotherapie en Existentiële Analyse beslaan achttien maal een 'driedaagse' in het prachtig gelegen Abdij klooster van Postel, een paar kilometer van de Nederlandse grens onder Eindhoven in de Vlaamse gemeente Mol.

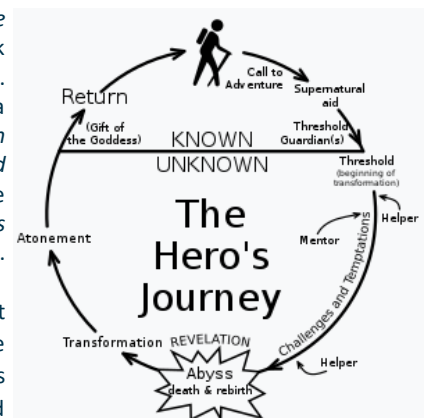
Het oudste gedeelte van het prachtige klooster gaat diep terug in de Middeleeuwen en hoewel we wel de beschikking hebben over wifi voelen de deelnemers dat ze toch daadwerkelijk onttrokken worden aan de hectiek van het leven in onze hedendaagse wereld. Met de beperkingen die COVID ons oplegde om telkens deze achttien maal de weg *daarheen en weer terug* te maken werd het alleen maar *meer* waarneembaar hoe belangrijk het is om deze reis elke keer weer te maken. Logotherapie – of welke psychotherapie dan ook – kan niet online geleerd worden! Niet enkel en alleen. Het groepsproces, dat zo belangrijk blijkt voor de eigen professionele ontwikkeling, moet wel in de werkelijke fysieke ontmoeting plaatsvinden.

Toch blijkt ook die letterlijke reis *daarheen en weer terug* dus een onmisbaar aspect. Natuurlijk is voor de één de reis langer dan voor de ander, maar vooral het *achterlaten* en *aantreffen*, dat is wat telt. Dan hoeft je meestal niet eens noodzakelijkerwijs de telefoon uit te zetten. Het lijkt wel vanzelf te gaan, waarschijnlijk omdat we vooral in ons werk duidelijk hebben aangegeven dat we 'afwezig' zijn.

De Reis van de Held

Zowel *The Hobbit* als *The Lord of the Rings* zijn prachtige diepgaande verhalen van de *Reis van de Held*, als thema uitgewerkt door Joseph Campbell in vele onderzoeken en titels. Vooral in het vak Filmtherapie van dr. Amber de Rooij (<https://filmsandflourishing.nl/>) leren we hiermee te werken. Campbell stelde een helder schema op hoe eigenlijk iedere mythe in de menselijke geschiedenis qua structuur is opgebouwd. Tolkien's *Lord of the Rings* is met de reis van Frodo - ook weer *daarheen en terug* - een prachtig voorbeeld van een moderne mythe met alle belangrijke thema's, waaronder *goed* en *kwaad*. Het raakt trouwens ook verschillende kerngedachten in het werk van Viktor Frankl. Om te beginnen de gedachte dat *wij het leven geen vragen - eisen - te stellen hebben, maar dat leven ons voor vragen stelt en wij daarop een antwoord te geven hebben*. Sterker nog: niet eens 'wij', maar 'ik'. *Als niet ik antwoord geef op deze specifieke vraag van het leven, wie zal het dan doen?!*

In zekere zin kun je overigens op bijna elke succesvolle epische film uit de Hollywood-traditie dit schema plakken. Sterker: de schrijvers en regisseurs gebruiken dit schema zelf ook! Daardoor voelt de kijker zich na de film goed en voldaan en wordt de film een (kas)succes. Documentaire-achtige films leveren dit effect zo meestal niet. Die laten ons daarmee ook nogal vaak met een verontrust gemoed achter. De recent uitgekomen speelfilm *The Zone of Interest* had op mij in ieder geval die uitwerking.

Familiemythe

Hoe mooi de benadering van Joseph Campbell ook is rondom de mythe, de rauwe werkelijkheid van het leven houdt zich niet zomaar aan de structuren van de mythe. Het leven dient zich ongevroegd aan, vaak als een ongenode gast of erger. Pas later, terugkijkend; soms zelfs pas na generaties, hebben de gebeurtenissen een samenhangende betekenis gekregen. Ik gaf eerder het vak *Familiemythe*, te beginnen bij Freud en dan zijn leerling Otto Rank. In deze lessen werd ervaren dat de soms gruwelijke gebeurtenissen uit onze eigen familiegeschiedenis door de tijd heen tot een meer gepolijste inhoud groeiden, die helpt om het verhaal draaglijk en zelfs zinvol te maken. 'Was ik ooit bij Viktor Frankl uitgekomen zonder zulke familie verhalen?!' Een retorische vraag voor de meesten van ons. Het is vaak de pijn die ons brengt waar we moeten zijn!

Waar C.G. Jung, en dus ook Campbell, nadrukkelijk de samenhang in de collectieve mythe zoekt voor ons psychisch welbevinden, zien we bij Frankl, meer in de klassieke psychoanalytische lijn, een eigen invulling als een antwoord op die genoemde rauwe werkelijkheid. Frankl spreekt dan over het *tragisch optimisme*.

Waar het nu van groot belang wordt, dat is niet een mythisch onderscheid rond bijvoorbeeld de vragen naar *goed* en *kwaad*. In de mythologische lijn kan dit al snel als een abstractie worden gezien, gesymboliseerd in de ring of welk ander (gouden) symbool, terwijl het in de rauwe werkelijkheid gaat om werkelijke ethische keuzes. Angstwekkend concreet wordt het met een weer oplaaierend antisemitisme. Ook hier bij ons.

Καιρος

Campbell ziet onderliggend aan de gevestigde (monotheïstische) religies de wereld van de mythen. Zeker vanuit Jung valt hiervoor het nodige te zeggen als verklaringsmodel waarom dezelfde mythen overal ter wereld in alle godsdiensten teruggevonden worden. Denk aan de scheppingsverhalen en een universeel terugkerend zondvloedverhaal. Op een dieper level vinden we het terug in de archetypen, zoals C.G. Jung deze weergeeft. Toch zitten hier, vooral rondom het ethisch handelen van het individu – de individuele verantwoordelijkheid, waar Frankl zo sterk de nadruk op legt – risico's aan. Bij een te eenzijdige nadruk op de mythe ontstaat vooral een psychisch verklaringsmodel, zonder een ethisch appèl - ik gebruik hier voor deze gelegenheid het Griekse woord *kairos*.* Joseph Campbell lijkt zich soms te keren tegen de genoemde gevestigde religies. *Robert A. Segal* betoogt in een kritisch artikel *Joseph Campbell on Jews and Judaism* (1992) dat deze zich in het bijzonder keert tegen het Jodendom, waarop sommigen zelfs de kwalificatie antisemitisme gebruiken. En ja, de getuigenissen zijn hier overtuigend.

Volgens *Maurice Friedman* (1992) stelt Campbell dat de kracht van de mythe voortkomt uit haar verankering in de psyche van het individu, in plaats van in "de realiteit van het gemeenschappelijke leven". Mythen zijn daar eerder universeel dan specifiek - de verschillen tussen de mythen van diverse culturen doen er minder toe dan de overeenkomsten die hij erin kan vinden of erop kan projecteren. De implicaties van dit idee zijn verstrekkend. Volgens Friedman weerhield Campbells neiging om de menselijke ervaring te universaliseren en verschillen uit te wissen hem ervan om zich serieus bezig te houden met historische tragedies zoals de Holocaust als 'toetsstenen' van de werkelijkheid. Dat wil zeggen, Campbells theorieën leidden ertoe dat hij historische tragedies *psychologiseerde*, door ze allemaal op één hoop te gooien met in wezen identieke 'slagen' in de eindeloos terugkerende, nooit fundamenteel veranderende Monomythe. Op deze manier bekeken gaat de betekenis van de Holocaust minder over het unieke kwaad, dat erdoor aan het licht kwam en de specifieke gemeenschappen die erdoor werden verwoest, en meer over hoe het individu zich verhoudt tot tragedie in abstracte zin. Zoals Friedman het zegt:

"Onze bezorgdheid [...] over zijn reductie van de Shoah [Holocaust] tot een interne, psychologische kwestie ligt in het feit dat het nauw verbonden is met zijn psychologisering van de mythe - zijn afwijzing van de geschiedenis, de gebeurtenis, het unieke en het bijzondere ten gunste van het interne, het psychologische en het universele."

Met andere woorden, vanuit het gezichtspunt van Friedman is Campbell de verschillen die er echt toe doen aan het uitvlakken - hij vervaagt de grenzen tussen de unieke mythen, geschiedenissen en gebeurtenissen die plaatsvinden binnen "de realiteit van [een bepaald] gemeenschapsleven" - hij onttrekt deze verhalen aan de context waarin ze hun ware betekenis hebben om ze te veranderen in instrumenten voor de ontwikkeling van de individuele psyche. In dit proces berooft hij de verhalen van hun oorspronkelijke doel als "toetsstenen" die individuen verweven in bredere gemeenschappen en de realiteit van geleefde ervaring bevestigen boven abstracte theorie - en berooft hij zichzelf van de mogelijkheid om bepaalde gemeenschappen en de alledaagse wereld beter te begrijpen door ze diepgaand te bestuderen en hun verschillen te waarderen.

Μυθος & Καιρος

Ik zou daarom willen concluderen dat het bijzonder verrijkend is om ons leven te 'vertalen' in mythen. De verhalen worden er waarde(n)vol van, afgerond en rijk van betekenis. Tegelijk vraagt het leven ons om onvoorwaardelijke keuzes en beslissingen. Immers, *als niet ik, wie dan wel?!* Ethische besluiten kunnen wel 'gevoed' worden door ons verstaan vanuit sagen, mythen en verhalen, maar deze collectieve verhalen kunnen nooit mijn individuele keuze in het *kairos** vervangen. Hier wordt van mij gevraagd te kiezen vóór of tégen het leven. Waar de *mythos* het *kairos* vervangt staat een nieuwe Shoa of Holocaust helaas al aan de *binnenzijde* van onze deur.

- Pieter Hoekstra

- Friedman, M. (1998). *Why Joseph Campbell's Psychologizing of Myth Precludes the Holocaust as Touchstone of Reality*. *Journal of the American Academy of Religion*, 66(2), 385–402. doi:10.1093/jaarel/66.2.385

- Segal, R. A. (1992). *Joseph Campbell on Jews and Judaism*. *Religion*, 22(2), 151–170. doi:10.1016/0048-721x(92)90056-a

(Deze artikelen zijn eventueel op te vragen bij de redactie)

"De held moet sterven om beter herboren te worden!" Campbell's Monomythe zoekt naar de ultieme structuur van een inwijdingszoektocht. De Monomythe inspireerde de eerste Star Wars-trilogie en blijft, dankzij de erfenis van Christopher Vogler, bijna alle Hollywood-films irrigeren.

Podcast (Frans): <https://www.lacellule.net/2017/12/podcast-adn-n21-le-monomythe-de-joseph.html>

* *καίρος*, het geschikte moment, de uitgelezen kans om een doel te bereiken, oorspr. in de Griekse mythologie de personificatie van de gelegenheid, het juiste moment om iets voor elkaar te krijgen. Kairos was het jongste goddelijke kind van de oppergod Zeus.

Ik zal niet haten (fragment)

Zo gaan die dingen in het Midden-Oosten: de retoriek is altijd veel sterker dan de feitelijke gebeurtenissen. Volgens mij vond de overgrote meerderheid van zowel Israëli's als Palestijnen de gebeurtenissen van die drieweekse oorlog (2008-2009) afschuwelijk. De reactie van de gewone mensen onderstreept nog maar eens de noodzaak om met elkaar in gesprek te blijven, naar elkaar te luisteren en samen op te trekken. En het sterkt mij ook in de overtuiging dat uit iets slechts ook iets goeds kan voortkomen. Misschien moet ik dat nu ook wel geloven, omdat het alternatief te duister is om zelfs maar te overwegen. Mijn drie lieve dochters en mijn nichtje zijn dood. Wraak, de endemische stoornis van het hele Midden-Oosten, zal ze niet terugbrengen. Het is van belang om in de nasleep van dit soort gebeurtenissen uiting aan je boosheid te geven, want boosheid laat zien dat je je niet neerlegt bij wat er gebeurd is, dat je je wilt inzetten om dingen te veranderen. Maar je moet er wel voor kiezen niet in een spiraal van haat terecht te komen. Het verlangen naar wraak staat wijsheid in de weg, verergert het verdriet en verlengt het lijden. Het potentiële goede dat uit dit hartverscheurende kwaad kan voortkomen is dat we samen wellicht de gapende kloof kunnen overbruggen die ons nu al zestig jaar van elkaar scheidt.

De catastrofale dood van mijn dochters en nichtje heeft mijn gedachten en overtuiging over de manier waarop de kloof moet worden overbrugd alleen maar versterkt. Ik begrijp nu tot in het diepst van mijn ziel dat geweld zinloos is. Het is een verspilling van tijd, van mensenlevens en van geld, en het heeft bewezen alleen maar tot meer geweld te leiden. Het dient geen doel, het houdt slechts een vicieuze cirkel in stand. Er is maar één manier om de kloof te dichten, en wel door samen te leven, de doelstellingen van beide volkeren te verwezenlijken en het licht te vinden dat ons naar onze nieuwe wereld kan leiden. Ik bedoel daar niet het licht van het een of het andere geloof mee, maar het licht als symbool van de waarheid, het licht dat je in staat stelt te zien, dat de mist doet optrekken en wijsheid onthult. Om dat licht van de waarheid te vinden moet je met elkaar praten, naar elkaar luisteren en elkaar respecteren. De energie die nu aan haat wordt verkwist, kan beter worden aangewend om de ogen te openen en te kijken wat er nu echt aan de hand is. Als we de waarheid kunnen zien, moet het mogelijk zijn zij aan zij te leven.

Ik ben arts en daarom zie ik dingen het duidelijkst in geneeskundige bewoordingen. Ik pleit hier in feite voor een vaccinatieprogramma dat mensen voorziet van respect, waardigheid en gelijkheid, en ze immuun maakt voor haat.

Het leven is ZINvol

ZIN is voor mensen in hun hele bestaan de belangrijkste motivator

ZIN kan niet aangeboden worden.... maar de voorwaarden kunnen wel gefaciliteerd worden

'er ZIN in hebben' - in onze taal is het eigenlijk zo eenvoudig

ZIN blijkt een probaat middel tegen sabotage, corruptie, diefstal, misbruik, pesten, burnout en al die andere ongewenste effecten die daar ontstaan waar mensen niet tot hun doel komen

ZINvol gefundeerd leiderschap is de grote behoefte van onze tijd

*If you go for the person,
you will always gain something,
if you concentrate on the problem,
you will lose anyway.*

*Hunter 'Patch' Adams,
medicus en initiator van de CliniClowns*

Contact

NILEA
Zandweg 51
3962 EB Wijk bij Duurstede
Nederland

0343 - 447 111
info@viktorfrankl.nl
www.viktorfrankl.nl

Het Nederlandse Instituut voor
Logotherapie en Existentiële
Analyse verzorgt sinds 1989:

- * bevorderen van bekendheid met het werk van Viktor E. Frankl
- * bevorderen van de kennis van de Logotherapie in Nederland
- * ontmoeting tussen professionals of andere geïnteresseerden
- * introductie cursussen
- * studiedagen
- * een jaarlijkse Viktor Frankl-lezing
- * beschikbaar maken van materialen

Schrijf je in voor de opleiding bij NILEA!

Vul meteen je agenda in voor de komende periode voor groep 2, 3 of 4

Data	Groep 2024-1	Groep 2024-2	Groep 2025-1	Groep 4
12-13 jan. 2024				Sem. 4 / Blok 3
9-10 feb. 2024				Sem. 4 / Blok 4
1-3 maart 2024	Cluster 1 / Blok 1			
26-28 april 2024	Cluster 1 / Blok 2			
17-19 mei 2024	Cluster 1 / Blok 3			
21-23 juni 2024	Cluster 1 / Blok 4			
5-7 juli 2024	Cluster 1 / Blok 5			
13-15 sept 2024	Cluster 2 / Blok 1	Cluster 1 / Blok 1		
4-6 okt. 2024	Cluster 2 / Blok 2	Cluster 1 / Blok 2		
8-10 nov. 2024	Cluster 2 / Blok 3	Cluster 1 / Blok 3		
6-8 dec. 2024	Cluster 2 / Blok 4	Cluster 1 / Blok 4		
Jan 2025		Cluster 1 / Blok 5		
Feb 2025	Cluster 3 / Blok 1	Cluster 3 / Blok 1	Cluster 1 / Blok 1	
Mrt 2025	Cluster 3 / Blok 2	Cluster 3 / Blok 2	Cluster 1 / Blok 2	
Apr 2025	Cluster 3 / Blok 3	Cluster 3 / Blok 3	Cluster 1 / Blok 3	
Mei 2025	Cluster 3 / Blok 4	Cluster 3 / Blok 4	Cluster 1 / Blok 4	
Jun 2025	Cluster 3 / Blok 5	Cluster 3 / Blok 5	Cluster 1 / Blok 5	

Leslocatie: Abdy Postel, Mol (B)

Geïnteresseerd in de opleiding in Logotherapie?!

[Download de studiegids](http://www.viktorfrankl.nl/) of doe dit via www.viktorfrankl.nl/